

Asia: VN/34869/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu asiassa seuraavaa:

Maahanmuuttovirasto ymmärtää ehdotettujen muutoksien tavoitteen ja pitää kannatettavana ajatusta siitä, etteivät terveydenhuollon palvelut tai muutkaan palvelut saisi olla sellaisia, että ne luovat laittomasti maassa oleskelevälle kannusteen jäädä maahan.

Virasto tunnistaa, että muutosehdotuksilla ei ole lähtökohtaisesti suuria vaikutuksia Maahanmuuttoviraston toimintaan, mutta tuo esiin lausunnossa oman asiantuntijuutensa puitteissa esiin tulleita näkökohtia.

Vaikutukset henkilön paluupäätökseen

Maahanmuuttovirasto katsoo peilaten esityksen tavoitteeseen, että viraston tiedossa ei ole, että nykyinen lainsäädäntö, joka tuli voimaan 2023 vuoden alussa ja jota ehdotetaan nyt muutettavan terveyspalveluita supistaen, olisi näkynyt esimerkiksi avustetun vapaaehtoisen paluun asiakkaisamme juuri lainkaan: ei siis myöskään siten, että oikeus myös välttämättömiin kiireettömiin palveluihin olisi kannustanut ihmisiä jäämään asumaan laittomasti Suomeen. Tämän aiemman kokemuksen perusteella virasto katsoo, ettei nyt tiettyjen välttämättömien palveluiden poistumisella laittomasti maassa oleskelevien palveluvalikoimasta olisi välttämättä myöskään suuria vaikutuksia toiseen suuntaan. Viraston kokemuksen perusteella terveydenhuollon palveluihin

pääsillä ei ole vaikutusta paluupäätökseen, eikä tästä ole viitteitä muualtakaan Euroopasta. Usein henkilön päätökseen jäädä Suomeen vaikuttavat useat eri tekijät ja on haastavaa arvioida, onko tiettyjen terveyspalveluiden saaminen jäämispäätöksen osatekijänä lainkaan.

Paluumatkan osalta Maahanmuuttovirasto huomioi, että palaajille on voitava tarjota tiettyjä terveydenhuollon palveluita, sillä ilman niitä esimerkiksi lentomatkestaminen ei välttämällä ole mahdollista. Perussairauksien tulee olla siltä osin tasapainossa, että palaaja ei esimerkiksi aiheuta itselleen tai kansamatkustajille vaaraa paluumatkalla. Tämänkaltaiset tilanteet ovat kuitenkin harvinaisia, ja joka tapauksessa ehdotuksen vaikutukset tällaiseen tilanteeseen ovat hyvin vähäisiä siinä mielessä, että tarvittavat terveyspalvelut olisivat palaajilla lähtökohtaisesti jatkossakin käytössä.

Mahdolliset vaikutukset vastaanottoimintaan

On toisaalta huomioitava vähintään se teoreettinen mahdollisuus, että kun palveluvalikoimaa supistetaan laittomasti maassa oleskelevien osalta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa, voivat henkilöt näissä tilanteissa jättää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen, jolloin he pääsisivät vastaanottopalveluiden piiriin ja hoidon tarve tulisi tällöin arvioitavaksi vastaanottokeskukselle vastaanottolain mukaan. Vastaanottolain (745/2011) 26 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevalla ja ihmiskaupan uhrilla, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, on oikeus saada terveydenhuoltopalveluja terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n mukaisesti sekä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilön välttämättömiksi arvioimia muita terveyspalveluja.

Viraston muut huomiot

Maahanmuuttovirasto tuo myös esiin, että käytännön tilanteessa jää tulkinnanvaraiseksi, mikä on lain 56 a §:n mukaista perusmuotoista välttämätöntä kiireetöntä hoitoa ja mikä taas 56 b §:n mukaista yksilölliseen tarvearviointiin perustuvaa välttämätöntä kiireetöntä hoitoa, jonka epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta, ja asian arvioimisessa jääkin paljon tulkinnanvaraa terveydenhuollon ammattihenkilölle.

Maahanmuuttovirasto haluaa myös tuoda esiin lakimuutosten jalkautumisen haasteet tilanteissa, joissa kohderyhmää ei välttämättä tunneta kovin hyvin ja asioita hoidetaan kiireessä. On myös hyvä huomioida, että tietyssä vaiheessa evätty hoito voi myöhemmin kehittyä kiireelliseksi hoidon tarpeeksi, jolloin hoidon kustannukset usein kasvavat.

On myös hyvä huomioida, että laittomasti maassa oleskelevien määrä on suhteellisen pieni ja Maahanmuuttoviraston käsitys on se, ettei palveluiden tarjoamista nykyisen lainsäädännön mukaisesti ole koettu ongelmallisena. Tätä käsitystä tukee myös se, että esimerkiksi Helsinki on jo vuosia sitten päättänyt tarjota välttämätöntä kiireetöntä hoitoa laittomasti maassa oleskeleville. Suurin osa laittomasti maasta oleskelevista asuu pääkaupunkiseudulla. Näin ollen lainsäädäntömuutoksesta huolimatta tietyt tahot voivat haluta jatkaa kyseessä olevan lain 56 a §:n mukaisten välttämättömien kiireettömien terveyspalveluiden tarjoamista myös laittomasti maassa oleskeleville, joten voi olla, että ainakin alueellisesti lakimuutoksella ei välttämättä ole juurikaan vaikutuksia. Kuten hallituksen esityksen luonnoksessa onkin tuotu esiin, ehdotettujen lakimuutosten taloudellisten vaikutusten arviointi on haastavaa ja viraston käsityksen mukaan ehdotusten taloudelliset vaikutukset lienevät joka tapauksessa vähäiset.

Kotikuntalain muutokset helpottavat laittomasti maassa oleskelevien tunnistamista, mutta on toki huomioitava, ettei kyseisten henkilöiden tunnistaminen tyhjenny täysin kotikuntamerkintään tai sen puuttumiseen, joten laillista oleskelua ei voida täysin tyhjentävästi tarkistamaan myöskään jatkossa.

Haahtela Ilkka

Paasikivi Katariina
Maahanmuuttovirasto